

SUOMEN PANKIN
KIRJASTO

SUOMEN PANKIN KIRJASTO

000 003 1741

NETTU

EDUSKUNNAN
PANKKIVALTUUSMIESTEN KERTOMUS
VUODELTA 1969

*

EDUSKUNNAN
PANKKIVALIOKUNNALLE

HELSINKI 1970

**EDUSKUNNAN
PANKKIVALTUUSMIESTEN KERTOMUS
VUODELTA 1969**

*

**EDUSKUNNAN
PANKKIVALIOKUNNALLE**

HELSINKI 1970

SISÄLLYS

	Sivu		Sivu
<i>Suomen Pankin toiminta</i>	3	Inventaukset ja haarakonttorien tarkastukset	16
Taloudellinen kehitys vuoden 1969 aikana ..	3	Längmanin ja Rosenbergin rahastot	16
Suomen Pankin rahapolitiikka	4	Suomen itsenäisyyden juhluvuoden 1967 rahasto	17
Yleiset rahapoliittiset toimenpiteet	4	Suomen Pankin soveltamat korot	17
Keskuspankkiluoton annon tekninen uudistus	5	Muutos Suomen Pankin eläkesääntöön	17
Vakauttamissopimukseen liittyviä toimenpiteitä	6	Suomen Pankin uusi perhe-eläkesääntö	17
Erityisluottojärjestelyt	6	Vuoden 1957 perhe-eläkesäännön 14 §:n 1	18
Suhdannetasaus	7	momentin kumoaminen	18
Suomen Pankin ja rahalaitosten aseman yleiske-		Suostumus lainan ottamiseen Mortgage Bank	
hitys	7	of Finland Oy:lle	18
Valuuttakurssit ja pankin ulkomaiset suhteet	8	Suostumus Kansainvälisen Järjestelypankin osak-	
Suhde valtioon	11	keiden merkintään sekä yhtiöjärjestyksen muu-	
Suhde yksityisiin asiakkaisiin	12	tokseen	18
Suhde rahalaitoksiin	12	Oulun konttorin toimitalon tontin vaihto	19
Setelistö	13	Maa-alueen osto setelipainoa varten	19
Setelinanto-oikeus ja sen käyttö	13	Ulkomaisia asiamiespankkeja	20
Tilinpäätös	13	Suostumus Saariselkä Oy:n osakkeiden merkit-	
<i>Pankkivaltuusmiesten käsittelemiä asioita</i>	16	semiseen	20
Tilintarkastus	16	Myönnetty perhe-eläkkeet, avustukset ja hautaus-	
Lainausliikkeen ja valuuttakaupan tarkastus ..	16	avut	20
		Haarakonttorien valvojat	20
		Pankkivaltuusmiehet	21
		Tilintarkastajat	21

Suomen Pankin toiminta

Taloudellinen kehitys vuoden 1969 aikana

Edellisen vuoden loppupuolella alkanut taloudellisen kasvun voimistuminen jatkui vuoden 1969 aikana. Kaikkiaan lisääntyi kansantuote määrältään yli 7 % vuonna 1969. Työtömyysaste, joka vielä vuoden 1969 alussa oli noin 3 ½ %, aleni oleellisesti vuoden aikana saavuttaen vuoden lopussa 2 %:n rajan. Kotimaisen kysynnän voimakas nousu purkautui osaksi tuonnin vientiä nopeampana kasvuna. Tämän takia kauppataseen vajaus kohosi noin 150 milj. markkaan. Vaihtotase oli kuitenkin alustavien laskelmien mukaan jonkin verran ylijäämäinen. Vakauttamissopimuksen voimassaolo turvasi hintatason vakavuuden koko vuoden 1969 ajan.

Kokonaiskysyntää kasvatti vuonna 1969 voimakkaammin yksityinen investointitoiminta. Kasvu oli nopeata kaikkien keskeisten investointiryhmien kohdalla. Talonrakennusinvestoinneista kasvoivat eniten tuotannolliset rakennusinvestoinnit, mikä johtui lähinnä teollisuuden vilkkaasta rakennustoiminnasta. Alkuvuonna teollisuuden kone- ja laiteinvestoinnit olivat luonteeltaan etupäässä rationalisointi-investoinneita, kun taas loppuvuoden investoinnit tähtäsivät lähinnä kapasiteetin lisäämiseen. Kone- ja laiteinvestointien määrää korottivat osaltaan liikenteen suurehkot lentokone- ja laivahan- kinnat. Kaiken kaikkiaan lisääntyivät yksityiset investoinnit määrältään 18 % vuonna 1969. Julkisiin investointeihin vaikutti suhdanteita tasaava talouspolitiikka, mistä syystä näiden on arvioitu alentuneen noin 4 %.

Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitylo kasvoi likipitään yhtä paljon kuin kokonaistuotanto. Kulutusalttiuden pysyessä muuttumattomana kasvoi yksityinen kulutus niin ikään yhtä paljon kuin kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitylo. Yksityisen kulutuksen kasvussa oli pääpaino kestäväillä kulutustavaroilla ja ennen kaikkea henkilöautoilla. Vähittäiskaupan myynnin volyyymi kasvoi vuonna 1969 jonkin ver-

ran yksityisen kulutuksen volyyymia nopeammin. Tukkukaupan myynnin volyyymi kasvoi tätäkin voimakkaammin johtuen lähinnä talonrakennustoiminnan vilkastumisesta.

Vuonna 1969 viennin kasvun edellytykset olivat erittäin hyvät. Devalvaatio ja vakauttamistoimenpiteet olivat lujittaneet vientiteollisuutemme kilpailuasemaa. Koko tavaravientiä kasvoikin volyymitaan noin 16 % vuonna 1969. Eniten kasvoi metalliteollisuustuotteiden ja eräiden ns. uusvientituotteiden vienti. Puuteollisuustuotteidenkin kohdalla lisäys oli runsaat 13 % ja paperiteollisuustuotteiden kohdalla 10 %.

Lähinnä teollisuustuotannon kasvun nopeutumisen seurauksena tavarantuonnin volyyymi kääntyi jyrkkään nousuun vuoden 1969 ensimmäisellä puoliskolla. Keskimääräistä enemmän kasvoi investointitavaroiden tuonti kotimaisen investointitoiminnan kasvun voimistumisesta johtuen sekä kulutustavaroiden tuonti, johon vaikutti ennen kaikkea henkilöautojen kysynnän huomattava kasvu. Kaikkiaan kasvoi tavarantuonnin volyyymi noin 24 %.

Hintatason nousun voimistuminen läntisissä teollisuusmaissa heijastui tuontihintojen nopeutuneena nousuna vuonna 1969. Vientihinnat vahvistuivat lähinnä puu- ja paperiteollisuustuotteiden kohdalla. Koko viennin hintataso nousi noin 5 %.

Tavaraviennin arvo oli kertomusvuonna 8 340 milj. mk ja tavarantuonnin 8 490 milj. mk. Kauppataase oli näin ollen 150 milj. mk alijäämäinen. Kun vaihtotaseen muut erät tuotivat noin 200 milj. markan ylijäämän, muodostui koko vaihtotaseen ylijäämä noin 50 milj. markaksi.

Suomen Pankin valuuttavaranto supistui 115 milj. mk vuoden 1969 aikana. Tämä johtui osittain kansainvälisillä valuuttamarkkinoilla vallinneesta epävarmuudesta sekä ulkomaisen korkotason noususta tuntuvasti kotimaisen korkotason yläpuolelle. Nämä molemmat rajoittivat lyhytaikaisen pääoman tuontia. Edelleen kan-

sainvälisten pääomamarkkinoiden kireys aiheutti pitkäaikaisen pääomantuonnin supistumisen. Kun muiden valuutanpitäjien nettovelka ulkomaille supistui huomattavasti vuoden aikana, maan koko valuuttavaranto kuitenkin kasvoi nettomääräisesti runsaat 150 milj. mk.

Palkkoja korotettiin vuoden alusta vakauttamissopimuksen mukaisesti keskimäärin 16 pennillä tunnilta, mikä merkitsi noin 3 ½ %:n suuruista palkkojen nousua edellisen vuoden viimeiseen neljännekseen verrattuna. Sopimuspalkat kohosivat keskimäärin 5 % vuoteen 1968 verrattuna. Noususuhdanteen myötä eräillä aloilla esiintyi kuitenkin pulaa ammatitaitoisesta työvoimasta, mikä johti palkkojen liukuman voimistumiseen vuoden 1969 aikana. Työpanoksen noustessa noin 2 ½ % muodostui palkkasumman kasvu 10 %:ksi.

Hintataso nousi elinkustannusindeksillä mitattuna vajaat 2 % vuodesta 1968. Vuoden loppuun mennessä hintojen nousu pysähtyi kokonaan, niin että elinkustannusindeksi pysyi vakaana vuoden 1969 neljän viimeisen kuukauden ajan. Tukkuhinnat nousivat kuitenkin enemmän eli noin 3 ½ % edellisestä vuodesta.

Vakauttamisen jatkamisesta päästiin sopimukseen syyskuun 11 päivänä 1969. Tällöin sopi 12 työmarkkinajärjestöä työmarkkinapoliittisista toimenpiteistä vuodelle 1970. Samaan aikaan kaupan ja teollisuuden 13 keskusjärjestöä teki omalta osaltaan vakauttamista tukevan sopimuksen. Maataloushintojen osalta oli päästy jo aikaisemmin kesäkuussa 1969 sopimukseen, jonka mukaan maataloushintoja tuli korottaa suhteessa maatalouden kustannusten nousuun sekä yleiseen palkkakehitykseen ottaen kuitenkin huomioon maatalouden tuottavuuden lisäyksen. Myös paperi- ja puuteollisuus sekä metsänomistajat olivat päässeet sopimukseen kanto hinnoista hakkuukaudeksi 1969—1970. Työmarkkinoita koskevan sopimuksen mukaan palkkoja tuli korottaa 18 pennillä tunnilta vuoden 1970 alusta, vähintään kuitenkin 1 %. Tämän lisäksi palkkaa, palkkaperusteita tai muita työvoimakustannuksia lisääviä tekijöitä sovittiin korotettavaksi niin, että näiden korotusten yhteisvaikutus on 1 % alan palkkasummasta. Edelleen sisältyi solmittuun sopimukseen eräitä sosiaalisia uudistuksia, joista tärkein oli erorahajärjestelmän käyttöön ottaminen vuoden 1970 alusta.

Vakauttamissopimuksessa edellytetty laki taloudellisen kehityksen turvaamisesta hyväksyttiin eduskunnassa marraskuun 21 päivänä. Laki

on periaatteessa samanlainen kuin vuonna 1968 hyväksytty, paitsi että siihen nyt sisältyy vuokralaisten irtisanomissuojaa koskeva kohta.

Suomen Pankin rahapolitiikka

Yleiset rahapoliittiset toimenpiteet

Vuoden 1969 puolella Suomen Pankki jatkoi niiden edellisenä vuonna alulle pantujen luotopoliittisten erityisjärjestelyjen toteuttamista, joilla pyrittiin elvyttämään investointeja taloudellisen kasvun ja työllisyyden kannalta tärkeillä tuotannonaloilla. Kun valuuttavaranon kasvu yhä jatkui, rahalaitosten maksuvalmius parani vuoden alkukuukausina tuntuvasti. Tämä lisäsi rahalaitosten luotonantomahdollisuuksia samaan aikaan, jolloin myös luotonkysyntä kasvoi suhdannenousun nopeasti voimistuessa.

Suomen Pankin ja rahalaitosten kesken huhtikuun alussa pidetyssä neuvottelussa todettiin, että rahalaitosten luotopoliittikan tärkeimpänä tehtävänä oli pyrkiä huolehtimaan toisaalta taloudellista kasvua ja työllisyytilanteen vahvistumista edistävien teollisuus- ja asuntotuotanto-investointien sekä kotimaisten pääomatavara-toimitusten riittävästä rahoituksesta ja toisaalta oman maksuvalmiutensa parantamisesta. Suomen Pankin taholta korostettiin erityisesti viimeksi mainitun tehtävän tarpeellisuutta silmällä pitäen sitä, että silloisten ennusteiden mukaan odotettiin rahalaitosten maksuvalmiuden vuoden mittaan yhä voimakkaasti paranevan, mikä saattaisi houkutella rahalaitokset liialliseen luotonannon lisäämiseen. Kun rahalaitoksille asetetut rediskonttauskiintiöt oli katsottava täysin riittäviksi, pankki huhtikuun 3 päivänä päätti muuttaa rediskonttausohjeita siten, ettei rediskonttauskiintiöiden ylitys enää ollut sallittua. Samalla kumottiin tarpeettomina rediskonttauskiintiön ylityksestä veloittettavaa lisäkorkoa koskevat määräykset ja muut kiintiön ylityksestä aiheutuvat sanktiot.

Toukokuussa syntyneet häiriöt kansainvälisillä valuuttamarkkinoilla aiheuttivat myös Suomen osalta huomattavaa valuuttakatoa — pankin kulta- ja valuuttavaranto supistui toukokuun aikana peräti 242 milj. mk. Valuuttamarkkinoiden epävarmuuden vuoksi rahalaitosten maksuvalmius kääntyiikin heikkeneväksi. Tähän vaikutti myös se, että kotimainen investointitoiminta vilkastui odotettua voimakkaam-

min ja johti sekä luottovolyymien että tuonnin suureen kasvuun. Suomen Pankin ja rahalaitosten kesken kesäkuun lopulla pidetyssä uudessa neuvottelutilaisuudessa todettiin, että suhdanne- ja maksutasekehityksen hallitsemiseksi rahalaitosten on pyrittävä investointitarpeiden rahoituksen ohella edelleenkin parantamaan omaa maksuvalmiusasemaansa.

Syksyyn mennessä oli käynyt ilmeiseksi, että suhdannenousu oli saavuttamassa mitat, jotka edellyttivät niin julkisen vallan kuin yksityisenkin sektorin taholla aktiivisia toimenpiteitä suhdanteiden ylikuumenemisen välttämiseksi. Luotopoliittikan osalta oli todettavissa, että rahalaitokset eivät olleet toivotulla tavalla onnistuneet ehkäisemään maksuvalmiutensa heikkenemistä ja että niiden luotonannon kasvu oli aikaisemmin annettujen luottolupausten seurauksena muodostumassa suuremmaksi kuin suhdannepoliittikan kannalta olisi ollut suotavaa. Suomen Pankki ryhtyi tällöin neuvotteluihin rahalaitosten kanssa luotonannon kasvun rajoittamista koskevan sopimuksen aikaansaamiseksi. Neuvottelujen tuloksena Suomen Pankki, liikepankit, Osuuskassojen Keskus Oy, Suomen Säästöpankkiliitto, Osuuskassojen Keskusliitto ja Postisäästöpankki tekivät syyskuun 24 päivänä sopimuksen luotonantopoliittikan suunta- viivoista vuosille 1969—70. Sopimuksen mukaan kukin rahalaitos rajoittaa antolainauksensa kasvun siten, että se kulloinkin viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana on enintään 90 % samanaikaisesta ottolainauksen kasvusta. Ne rahalaitokset, joiden antolainaus jo oli kasvanut tätä enemmän, pyrkivät saavuttamaan mainitun enimmäisrajan viimeistään maaliskuun 1970 loppuun mennessä. Samana päivänä Suomen Pankki antoi kiertokirjeen uusista rediskonttausehdoista, jotka tulivat voimaan loka-kuun alusta. Rahalaitosten rediskonttauskiintiöt alennettiin loka—joulukuun 1969 ajaksi 85 %:iin ja tammi—maaliskuun 1970 ajaksi 75 %:iin aikaisemmista määräistään. Rediskonttauskiintiön ylityksestä päätettiin samalla ryhtyä uudelleen veloittamaan lisäkorkoa.

Vuoden viimeisellä neljänneksellä D-markan revalvointi aiheutti sekä etu- että jälkikäteen häiriöitä valuuttamarkkinoilla, mikä jälleen heijastui Suomessa rahalaitosten maksuvalmiuden odottamattomina heilahteluina. Ennen vuoden loppua tilanne kuitenkin vakiintui. Kiihtynyt suhdannenousu vaikeutti rahalaitosten luotonannon kasvun jarruttamista ja niiden maksuvalmiuden parantamispyrkimyksiä. Vuoden lop-

puun mennessä silti pääosa rahalaitoksista onnistui, osittain ottolainauksen voimakkaan kasvun ansiosta, alentamaan antolainaussuhteensa syyskuisen sopimuksen edellyttämiin rajoihin.

Keskuspankkiluoton annon tekninen uudistus

Vuoden aikana saatiin päätökseen keskuspankkiluoton teknistä uudistusta koskevat valmistelut. Varsinaisen keskuspankkiluoton myöntäminen rahalaitoksille on vanhastaan tapahtunut valtaosalta rediskonttausten muodossa. Tämä menettely on niin Suomen Pankin kuin rahalaitosten taholta todettava teknisesti hankalaksi ja paljon työtä antavaksi. Sen jälkeen kun leimaverolakia vuoden 1968 lopussa Suomen Pankin aloitteesta muutettiin siten, että pankin ja rahalaitosten väliset varainsiirrot säädettiin kokonaisuudessaan leimaverosta vapaiksi, pankki ryhtyi neuvottelemaan rediskonttaavien rahalaitosten kanssa muidenkin luottomuotojen kuin rediskonttauksen käyttämisestä keskuspankkiluoton myöntämisessä. Neuvottelujen tuloksena ja eduskunnan pankkivaltuusmiesten tehtävä joulukuun 12 päivänä pitämässään kokouksessa uudistuksen toteuttamiseksi tarvittavat päätökset (s. 17) Suomen Pankki antoi joulukuun 31 päivänä rediskonttaaville rahalaitoksille kiertokirjeen uusista keskuspankkiluoton ehdoista. Ohjeissa, jotka tulivat voimaan vuoden 1970 alusta, hyväksyttiin uusiksi luottomuodoiksi myös rahalaitosten omat vekselit samoin kuin niiden toistensa maksettaviksi asettamat vekselit, joita Suomen Pankki nyt ryhtyy diskonttaamaan keskuspankkiluoton päämuotona. Rediskonttaamista pankki suositteli vain rahalaitosten lyhytaikaisten kassantarpeiden rahoittamiseen. Uusissa ohjeissa helpotettiin myös pankkipäivän päätteessä tarvittavassa rahalaitosten ja Suomen Pankin välisten tilien tasaamisessa noudatettua tekniikkaa. Rahalaitosten luottokiintiöt, mitä nimitystä ryhdytään käyttämään rediskonttauskiintiön sijasta, säilytettiin tammi—maaliskuuksi 1970 sellaisina, miksi ne oli syyskuussa vahvistettu. Luottokiintiön ylitysmahdollisuus poistettiin, minkä vuoksi lisäkoron veloittamista koskevat määräykset samalla kumottiin. Milloin jonkin rahalaitoksen kassantarve vastaisuudessa jostakin poikkeuksellisesta syystä ylittäisi luottokiintiön sallimat puitteet, Suomen Pankki voi kuitenkin, milloin perustellut syyt ovat olemassa, suostua tekemään rahalaitoksen kanssa obligaatioiden ylimääräisiä termiinkauppoja.

Vakauttamissopimukseen liittyviä toimenpiteitä

Rahalaitosten edellisenä vuonna tekemän päätöksen mukaisesti olivat ne indeksiehtoiset talletukset, jotka erääntyivät helmikuun 1 päivänä 1969 tai myöhemmin, nostettavissa heti tuosta päivästä lukien. Nostojen seurauksena rahalaitosten Suomen Pankissa pitämien indeksitasaus-tilien velka nousi helmikuun alkupuolella suurimmalleen, 166 milj. markkaan. Luotoista veloittamansa 1 %:n lisäkoron tuoton rahalaitokset käyttivät indeksitasausvelkansa maksamiseen Suomen Pankille, ja kertomusvuoden loppuun mennessä tämä velka oli alentunut 87 milj. markkaan. Eräissä harvoissa tapauksissa rahalaitokset saattoivat lopettaa 1 %:n lisäkoron veloittamisen jo vuoden 1969 aikana. Pääosassa rahalaitoksia lisäkoron veloitus päättynee vuoden 1970 syksyllä, mutta joissakin tapauksissa veloitustarvetta jäänee vielä vuoden 1971 puolelle.

Suomen Pankki jatkoi koko vuoden rahalaitosten luotonantokorkojen yksityiskohtaista valvontaa. Joulukuussa 1968 antamiensa ohjeiden puitteissa Suomen Pankki muutamissa pakottavissa tapauksissa salli eräiden säästöpankkien ja osuuskassojen luotonannon keskikoron korottamisen ao. rahalaitosten keskusliittojen esityksestä. Mainittujen rahalaitosryhmien keskikorot kokonaisuudessaan pysyivät silti entisellä tasolla.

Kertomusvuoden alussa jatkettiin neuvottelua rahalaitosten ottolainauskorkojen tarkistuksesta ja ne johtivat uuden korkosopimuksen solmimiseen rahalaitosten kesken helmikuun 22 päivänä. Uudet ottolainauskorot ja samassa yhteydessä päätetyt eräät uudet tilimuodot tulivat voimaan maaliskuun alusta (vrt. s. 8).

Joulukuun 9 päivänä 1969 annetussa laissa taloudellisen kasvun turvaamisesta vuonna 1970 säilytettiin luottojen enimmäiskorkoa koskevat säännökset asiallisesti samanlaisina kuin ne olivat vuoden 1968 vakauttamislaissa. Suomen Pankki julkaisi lain edellyttämät tiedot korkomäärästä Virallisessa lehdessä tammikuun 2 päivänä 1970.

Erityisluottojärjestelyt

Ne asuntorakennustuotannon ja teollisuusinvestointien rahoitusta koskevat erityisjärjestelyt, joista Suomen Pankki oli päättänyt keväällä 1968 vakauttamisneuvottelujen yhteydessä, saatiin kertomusvuoden puolella loppuun suoritetuiksi. Kuntien investointien rahoitusta koske-

vat neuvottelut saatiin päätökseen tammikuussa. Tällöin sovittiin siitä, että Suomen Teollisuus-Hypoteekkipankki Oy, Suomen Kiinteistöpankki Oy sekä Maa- ja teollisuuskiinteistöpankki Oy laskevat kukin liikkeeseen obligatiolainan, joiden yhteismäärä on 33 milj. mk ja jotka Suomen Pankki ostaa. Kiinnitysluottopankit antavat näin saadut varat lainoina kunnille ja kuntainliitoille ensisijaisesti sellaisiin talonrakennustöihin ja kunnallisteknillisiin investointeihin, jotka palvelevat elinkeinotoiminnan kehitystä ja työllisyyden lisäämistä. Myöhemmin keväällä neuvoteltiin uudelleen Suomen Pankin ja mainittujen kiinnitysluottopankkien kesken kuntien investointien rahoituksessa yhä esiintyneiden vaikeuksien helpottamisesta. Tuloksena oli, että mainitut kolme kiinnitysluottopankkia laskivat syys—marraskuussa liikkeeseen kolme yleisölle myytävää verovapaata pitkäaikaista obligatiolainaa, yhteismäärältään 50 milj. mk, minkä lisäksi ne saivat laskea Länsi-Saksassa liikkeeseen yhteisen 60 milj. D-markan määräisen lainan joulukuussa.

Pankki jatkoi edelleenkin vuonna 1967 luotua kotimaisten toimitusluottojen rahoitusjärjestelyä. Toimitusluottorahoituksen jatkuvan voimakkaan kasvun vuoksi pankki päätti jo huhtikuun 3 päivänä alentaa oman rahoitusosuutensa 30 %:sta 20 %:iin kunkin toimituksen edellyttämästä luottorahoituksen määrästä. Huolimatta Suomen Pankin osuuden vähäisyydestä toimitusluottohankkeiden määrä silti kasvoi hyvin voimakkaasti seurauksena siitä, että nopeasti vilkastunut investointitoiminta johti metalliteollisuuden tilauskannan huomattavaan lisääntymiseen. Niiden tavaratoimitusten kokonaisarvo, joihin luottovaruksia oli tämän järjestelyn puitteissa myönnetty, nousi vuoden aikana 306 milj. markasta 1 035 milj. markkaan, minkä lisäksi vuoden lopussa oli vielä 134 milj. markan arvosta neuvotteluvaiheessa olevia toimituksia. Suomen Pankin antamat luottovaruukset päätettyihin hankkeisiin olivat vuoden lopussa 259 milj. mk ja muiden rahoittajapankkien 550 milj. mk. Luottovaruksia oli myönnetty 43 eri toimittajalle ja ne jakaantuivat 85 tilaajan kesken. Suomen Pankin antamien luottovarausten nostettu määrä oli vuoden alussa 18 milj. mk ja vuoden päättyessä 87 milj. mk. Takaisinmaksut huomioon ottaen oli Suomen Pankin luottoa vuoden lopussa käytössä 79 milj. mk. — Aikaisempi, vuonna 1963 aloitettu metalliteollisuuden keskipitkiä toimitusluottoja koskeva luottojärjestely on kokonaan takaisinmaksuvaiheessa ja ko. luottojen käytössä oleva määrä

väheni vuoden aikana 39 milj. markasta 19 milj. markkaan.

Ns. uusvientiluottojen osalta Suomen Pankki päätti kesäkuun lopussa, että pankin antama rahoitus pyritään pitämään vallitsevalla 75—80 milj. markan tasolla. Tässä tarkoituksessa pankki tiukensi suuremmille asiakasyrityksille annettavan rahoituksen ehtoja ja määrää, mikä teki mahdolliseksi enemmän tukea pienempien ja uusien asiakasyritysten viennin rahoitusta. Uusvientiluottojen käytössä oleva määrä oli vuoden lopussa 73 milj. mk eli miltei sama kuin vuoden alussa. Asiakasyrityksiä oli vuoden alussa 161 ja vuoden lopussa 177. — Metsätalouden rahoitusohjelman (MERAn) toteuttamista jatkettiin entiseen tapaan siten, että Suomen Pankki merkitsi kokonaan valtion 20 milj. markan määräisen uuden metsänparannuslainan ja myi lainan obligaatit pääosaltaan edelleen rahalaitoksille.

Suhdannetasaus

Suomen Pankki pyrki omalta osaltaan myötävaikuttamaan sellaisen suhdannetasausjärjestelmän aikaansaamiseen, joka olisi käytettävissä ehkäisemään vallitsevan voimakkaan noususuhdanteen ylikuumentumista. Kun eri tahoilta tehdyt aloitteet lakisääteisen tasausjärjestelmän luomiseksi eivät saaneet riittävää kannatusta, pankin edustajat neuvottelivat hallituksen toimeksiannosta loppusyksystä suurimpien teollisuusjärjestöjen kanssa vapaaehtoisuuteen perustuvan suhdannetasausmenettelyn tehostamisesta ja täydentämisestä. Neuvottelut johtivat valtioneuvoston ja eräiden järjestöjen keskiseen sopimukseen tavoitteista investointirahastojen kartuttamiseksi sekä uusien ns. suhdannetalletusten tekemiseksi siihen liittyvine lainsäädännöllisine toimenpiteineen. Järjestely merkitsee, että Suomen Pankkiin kertyy vuoden 1971 alkukuukausiin mennessä investointitalletuksina ja suhdannetalletuksina yhteensä vähintään 300 milj. mk. Kumpiakaan talletuksia ei tehty vielä vuoden 1969 puolella.

Suomen Pankin ja rahalaitosten aseman yleiskehitys

Suomen Pankin kulta- ja valuuttavaranto supistui kertomusvuoden aikana 115 milj. mk. Jos kuitenkin otetaan huomioon myös muiden ulkomaisten saatavien kasvu ja muiden ulkomaisten velkojen supistuminen, jäi pankin koko ulkomaisen nettosaatavan väheneminen vain 49 milj. markkaan, mikä vastaavasti supisti keskuspankkirahan tarjontaa. Huomattavin keskus-

pankkirahan tarjontaa lisännyt muutos pankin taseessa oli vientimaksuvarojen 164 milj. markan nettomääräinen käyttö. Keskuspankkirahan tarjontaa oli myös lisäämässä pankin yksityiselle elinkeinoelämälle antaman luoton kasvu 115 milj. mk sekä investointitalletusten nostot. Toisaalta valtion suorittama vuoden 1966 loppulla annetun lainan lyhennys 100 milj. markalla supisti keskuspankkirahan tarjontaa. Taloudellisen aktiviteetin nousu lisäsi liikkeessä olevaa setelistä vuoden aikana 139 milj. mk. Näiden eri suuntiin käyneiden vaikutusten tuloksena rahalaitosten nettoasema Suomen Pankkiin nähden keveni vain 13 milj. mk. Redis-konttaukset ja indeksitasaus-tileillä ollut velka supistuivat yhteensä 88 milj. mk, mutta toisaalta myös kassavarantotalletukset ja yksityisten rahalaitosten shekkitilit alenivat. Todellisuudessa rahalaitosten asema kuitenkin jonkin verran kiristyi, koska kertomusvuoden lopussa rahalaitoksille annettiin niiden aseman kausiluonteisen kiristymisen vuoksi tilapäistukea mm. obligatiokauppojen muodossa.

Keskeinen piirre rahalaitosten aseman kehityksessä oli, että niiden luotonanto kasvoi miltei kolme kertaa niin paljon kuin edellisenä vuonna. Kiinnitysluottolaitokset mukaan luetuina kasvoi kaikkien rahalaitosten yhteenlaskettu antolainaus yleisölle vuonna 1969 2 053 milj. mk eli 14,8 %. Edellisen vuoden vastaavat kasvuluvut olivat 781 milj. mk ja 6,0 %. Luotonannon kasvua piti yllä koko vuoden ajan voimakkaana jatkunut noususuhdanne ja siihen liittynyt vilkas investointitoiminta. Myös rahalaitosten ottolainaus yleisöltä lisääntyi kertomusvuonna voimakkaasti, joskin kasvuluvut jäivät selvästi antolainauksen vastaavia arvoja pienemmiksi. Rahalaitosten koko ottolainaus yleisöltä kasvoi vuoden 1969 aikana 1 876 milj. mk eli 13,2 %. Vuoden 1968 vastaava kasvu oli 1 543 milj. mk eli 12,1 %. Lukuihin sisältyvät myös yleisön talletukset osuuskauppojen säästökassoissa ja kiinnitysluottopankeissa sekä yleisön postisiirtotilit. Koko ottolainauksen kasvusta oli varsinaisten talletusten osuus 1 497 milj. mk käteistalletusten osuuden ollessa 379 milj. mk. Varsinaisten talletusten suhteellinen kasvu oli 11,7 % ja käteistalletusten 25,0 %. Varsinaisten talletusten rakenteeseen vaikuttivat olennaisesti maaliskuun alussa toimeenpannut tilijärjestelyt. Jo vuonna 1968 oli lopetettu varojen vastaanottaminen indeksitalletustileille, ja viimeiset niistä nostettiin kertomusvuoden huhtikuussa. Maaliskuun alusta alkaen ei enää

otettu varoja ns. korkeakorkoiselle eli 12 kuukauden 6 %:n tilille. Tällä tilillä olleiden varojen suhteellinen osuus kaikista varsinaisista talletuksista oli suurimmillaan helmikuun lopussa, jolloin se oli 33.7 %. Vuoden loppuun mennessä osuus oli supistunut 10.8 %:iin. Uuden 24 kuukauden 6 %:n tilin suosio alkoi vastaavasti kohota, ja sillä olleiden varojen osuus kaikista varsinaisista talletuksista nousi joulukuun lopussa 14.0 %:iin, markkamääräisen kasvun oltua 1996 milj. mk.

Rahalaitosryhmittäinen kehityksen tarkastelu osoittaa, että liikepankeissa, Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankkia lukuun ottamatta, antolainauksen lisäys yleisölle ylitti kertomusvuonna 178 milj. markalla samaan aikaan tapahtuneen ottolainauksen kasvun. Taseen vastaavien puolella vähenivät tase-erään ”muut varat” sisältyvät saatavat 15 milj. mk. Sijoitukset osakkeisiin ja pankkikiinteistöihin lisääntyivät 61 milj. mk sekä obligatioihin 6 milj. mk. Liikepankkien ulkomaiset saatavat kasvoivat vuoden aikana 63 milj. mk. Kun ulkomaiset velat samanaikaisesti supistuivat 45 milj. mk, väheni ulkomainen nettovelka 108 milj. mk. Kassavarantotalletusten palauttamista jatkettiin, ja ne supistuivat liikepankeissa 21 milj. mk. Liikepankkien rediskonttausvelka pieneni 23 milj. mk.

Säästöpankkien ottolainaus yleisöltä kasvoi vuoden aikana 59 milj. mk enemmän kuin antolainaus. Kassavarantotalletukset vähenivät 14 milj. mk vuonna 1969. Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki pienensi rediskonttausvelkaansa kertomusvuonna 30 milj. mk. Osuuskassojen ottolainauksen kasvu yleisöltä ylitti kertomusvuotena 60 milj. markalla antolainauksen lisäyksen. Osuuskassojen Keskus Oy:n antolainaus lisääntyi 43 milj. mk enemmän kuin ottolainaus yleisöltä. Kassavarantotalletukset supistuivat 7 milj. mk ja rediskonttaukset 14 milj. mk.

Säästöpankkijärjestön osuus Suomen Pankin korottomasta indeksitasausluotosta oli kertomusvuoden päättyessä 29 milj. mk ja osuuskassajärjestön 18 milj. mk.

Valuuttakurssit ja pankin ulkomaiset suhteet

Vuoden 1969 tapahtumat kansainvälisillä kulta- ja valuuttamarkkinoilla näyttävät palauttaneen markkinoiden pitkään häiriintyneen oloon tasapainon.

Edellisenä vuonna kahtia jaetut kultamarkkinat osoittautuivat elinkelpoisiksi. Kullan hinta yksityisillä markkinoilla laski virallisen hinnan tasolle ja avoinna ollut uuden kullan markkinointikysymys saatiin Kansainvälisen Valuuttarahaston jäsenistön osalta ratkaistuksi. Niin ikään päätettiin Valuuttarahaston puitteissa vahvistaa arvioiden mukaan riittämättömäksi käymässä olevaa kansainvälistä maksuvalmiutta luomalla jäsenmaiden varantoihin luettavia ns. erityisiä nosto-oikeuksia sekä korottamalla rahaston jäsenosuuksia.

Kertomusvuoden aikana muutettiin kahden kansainvälisesti tärkeän valuutan pariarvoa. Ranskan frangin arvoa alennettiin elokuussa 11.11 % ja D-markan arvoa nostettiin lokakuun lopussa 9.29 %. Frangin devalvointi ei sanottavasti vaikuttanut kansainvälisten valuuttamarkkinoiden toimintaan. Viivytely jo ilmeisen väistämättömäksi käyneen D-markan revalvoituspäätöksen teossa sen sijaan synnytti huomattavan lyhytaikaisen pääoman virtauksen Saksan Liittotasavaltaan, mistä oli seurauksena häiriöitä ensin keväällä sekä myöhemmin syys-lokuu-kuussa, revalvoinnin kuukauden kestäneen asteittaisen toimeenpanon yhteydessä. Revalvoinnin jälkeen päinvastaiseksi kääntynyt pääomavirta ei voimakkuudestaan huolimatta häirinyt valuuttamarkkinoiden normaalia toimintaa.

Edellä mainitut pääoman virtaukset vaikuttivat myös Suomen valuuttatilanteeseen sekä muuttuviin valuuttakursseihin. Vaihdeettavien valuuttojen varannon huomattavan supistumisen seurauksena nousivat valuuttakurssit jyrkästi vuoden keskivaiheilla laskeakseen jälleen vuoden loppukuukausina pankin ostaessa valuuttoja takaisin. Kaikki myydyt valuutat eivät kuitenkaan palanneet Suomen Pankkiin, eivätkä valuuttakurssit liioin laskeneet takaisin alkuvuoden tasolle siitäkään huolimatta, että vaihdettavien valuuttojen kokonaisvaranto kasvoi yli edellisen vuodenvaihteen määrän. Syy tähän lopputulokseen on niissä kertomusvuonna ulkomaankaupan rahoitusrakenteessa sekä valuuttapankkien ulkomaanerissä tapahtuneissa muutoksissa, joihin palataan sivulla 11.

Seuraavalla sivulla olevassa asetelmassa on esitetty Suomen Pankin viralliset valuuttojen myyntikurssit vuosien 1968 ja 1969 lopussa. Kahdenkeskisissä maksusopimuksissa käytettiin kertomusvuoden aikana selvitysvaluuttoina edelleen ruplaa ja clearingdollaria, joiden kurssit pysyivät koko vuoden muuttumattomina.

		31. 12. 1968 mk	31. 12. 1969 mk
New York	1 \$	4.1870	4.1970
Montreal	1 Can \$	3.9020	3.9090
Lontoo	1 £	9.9850	10.0750
Tukholma	100 Skr	80.95	81.25
Oslo	100 Nkr	58.63	58.82
Kööpenhamina	100 Dkr	55.86	56.07
Frankfurt a. M.	100 DM	104.70	113.78
Amsterdam	100 Hfl	116.07	115.70
Bryssel	100 Bfr	8.3600	8.4550
Zürich	100 Sfr	97.40	97.20
Pariisi	100 FF	84.60	75.45
Rooma	100 Lit	—6.710	—6.690
Wien	100 Sch	16.22	16.27
Lissabon	100 Esc	14.65	14.81
Reykjavik	100 Ikr	4.76	4.80
Madrid	100 Ptas	6.02	6.03
Moskova, clearing	1 Rub	4.6799	4.6799
Clearing-\$	1	4.212	4.212

Clearingtilin kautta tapahtuvaa maksuliikettä edellyttäviä kaksipuolisia sopimuksia oli Suomella kertomusvuoden päättyessä kahdeksan maan kanssa (Bulgaria, Kiinan Kansantasavalta, Neuvostoliitto, Puola, Romania, Saksan Demokraattinen Tasavalta, Tšekkoslovakia ja Unkari). Maksuissa Puolan ja Tšekkoslovakian kanssa päätettiin siirtyä vuodeksi 1970 vapaavaluuttapohjalle.

Suomi liittyi Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestöön (OECD) viime vuoden tammikuussa järjestön 22:ntena jäsenenä. Samalla Suomi hyväksyi järjestön pääomansiirtojen ja näkymättömän maksuliikkeen vapauttamissäännöt eräin varaumin, joista 23 varaumaa koski pääomakoodia ja 9 näkymättömän maksuliikkeen koodia. Kesä- ja heinäkuussa tuli voimaan tulli- ja valuuttamääräyksen helpotuksia matkailun osalta, osittain valuutansäännöstelymääräysten saattamiseksi sopusointuun OECD:n vapauttamissäännösten kanssa, osittain maksuasetilanteen parane- misen seurauksena. Siten korotettiin myönnettävän matkavaluutan enimmäisarvo henkilöä ja matkaa kohden 3 000 markkaan, samalla kun kotimaisten maksuvälineiden vientirajoituksia lievennettiin. Näiden helpotusten seurauksena Suomi poisti kaksi varaumaa näkymättömän maksuliikkeen säännöstöstä. Lisäksi Suomessa asuva saa nyt tuoda tullitta maahan tuomisia, joiden arvo ei ylitä 250 markkaa.

Pitkäaikainen ulkomainen lainanotto supistui kertomusvuonna 200 milj. mk verrattuna vuoteen 1968. Tämä johtui pääasiassa korkeasta ulkomaisesta korkotasosta ja kansainvälisten pääomamarkkinoiden kiristymisestä. Kaikkiaan viisi pitkäaikaista obligatiolainaa, yhteisarvoltaan 295 milj. mk, voitiin vuoden kuluessa sijoittaa ulkomaisille markkinoille. Seurauksena Länsi-Saksan viranomaisten myönteisestä suhtautumisesta ulkomaiseen lainaustoimintaan kohdistettiin pääosa luotonotosta Saksan Liittotasavaltaan. Valtio emitti siellä kaksi 75 milj. D-markan suuruista lainaa. Lisäksi emittiitiin jo mainittu kunnallislaina (s. 6) ja Mortgage Bank of Finland Oy:n D-markkalaina. Sveitsissä laskettiin liikkeeseen Kajaani Oy:n laina. — Suomen pitkäaikaisen ulkomaisen lainanoton nettolisäys kertomusvuoden aikana oli 413 milj. mk (johon sisältyy vähenyksenä Ruotsin valtion myöntämä, sodan aikana ja välittömästi sen jälkeen saatua pitkäaikaista kruunuluottoa koskeva osittainen maksuvapautus). Maan pitkäaikaisen ulkomaisen velan kokonaismäärä oli vuoden lopussa 5 mrd. mk. Suomen antamat pitkäaikaiset vientiluotot lisääntyivät vuoden aikana nettomääräisesti 183 milj. mk.

Lyhytaikaisen pääoman liikkeillä oli kertomusvuonna kokonaisvaluuttatilanteen kannalta huomattava merkitys. Yritysten tuontivelan nettomäärän kasvu oli loppuvuotta

lukuun ottamatta tuonnin kasvua hitaampaa, kun taas viejien ulkomaiset saatavat lisääntyivät viennin kasvuun verrattuna moninkertaisella nopeudella. Kun lisäksi valuuttapankkien ulkomaiset velat samanaikaisesti pienenevät ja niiden ulkomaiset saatavat suurenevät, oli seurauksena koko valuuttavarannon ja etenkin Suomen Pankin valuuttavarannon odotettua heikompi kehitys. Mainitut muutokset lyhytaikaisissa ulkomaisissa veloissa ja saatavissa johtuivat toisaalta valuuttakurssien kehitykseen, lähinnä D-markan revalvointiin kohdistuneista odotuksista, toisaalta siitä, että korkotaso ulkomailla nousi olennaisesti kotimaista korkotasoa korkeammaksi. Esimerkkinä kansainvälisillä markkinoilla tapahtuneesta korkokehityksestä mainittakoon, että lyhytaikaisista dollarilainoista maksettava korko oli toukokuusta lähtien jat-

kuvasti yli 10 % p.a. ylittäen kesäkuussa jopa 12 % p.a.

Suorat sijoitukset Suomeen lisääntyivät voimakkaasti kertomusvuoden aikana, lähinnä seurauksena ruotsalaisten yritysten kasvavasta kiinnostuksesta tuotannon aloittamiseen Suomessa. Saapuneiden sijoitusten kokonaisarvo nousi Suomen Pankin myöntämien lupien mukaan 111.0 milj. markkaan, mikä on 46.2 milj. mk enemmän kuin vuonna 1968. Suomalaiset suorat sijoitukset ulkomaille olivat 78.5 milj. mk eli 23.2 milj. mk pienemmät kuin edellisenä vuonna. Lasku johtui siitä, että sijoitukset olivat vuonna 1968 poikkeuksellisen suuret Kanadaan perustetun paperitehtaan vuoksi.

Pankin ulkomaiset tilit kehittyivät kertomusvuonna seuraavasti:

Ulkomaiset tilit milj. mk

	31. 12. 1968	31. 12. 1969	Muutos
Kulta	189.5	189.4	— 0.1
Kultaosuus Kansainvälisessä Valuuttarahastossa	—	173.3	+ 173.3
Ulkomaiset valuutat	1 163.0	905.0	— 258.0
Ulkomaiset vekselit	76.1	106.3	+ 30.2
Ulkomaiset obligaatit	48.8	59.1	+ 10.3
Markkaosuus Kansainvälisessä Valuuttarahastossa	—	351.7	+ 351.7
Vastaavat	1 477.4	1 784.8	+ 307.4
Ulkomaiset valuuttatilit	62.1	92.4	+ 30.3
Ulkomaiset markkatilit	12.4	0.8	— 11.6
Määräaikaiset ulkomaiset sitoumukset	21.4	7.7	— 13.7
Kansainvälisen Valuuttarahaston markkatilit ..	—	351.7	+ 351.7
Vastattavat	95.9	452.6	+ 356.7
Ulkomainen nettosaatava	1 381.5	1 332.2	— 49.3

Suomen kultaosuus Kansainvälisessä Valuuttarahastossa, joka oli käytetty rahaston Suomelle vuonna 1967 myöntämisen valmiusluoton ensimmäisenä eränä, palautettiin maaliskuussa takaisin normaaliin määräänsä 131.3 milj. markkaan. Kun pankille myös syntyi vuoden aikana 42 milj. mk ns. superkultaosuutta, oli kultaosuuden kokonaismäärä vuoden lopussa 173.3 milj. mk. Eduskunnan päätöksen mukaisesti siirrettiin markkoina maksettu osa Suomen jäsenosuudesta Kansainvälisessä Valuuttarahastossa valtiolta Suomen Pankille. Markkaosuus,

joka vuoden lopussa oli määrältään 351.7 milj. mk, on kirjattu pankin taseessa vastaavien puolella "muihin varoihin" ja vastattavien puolella sen vastaeränä on uusi nimike "Kansainvälisen Valuuttarahaston markkatilit". Pankin ulkomaiset valuuttasaatavat supistuivat 258 milj. mk. Kun pankin kultavaranto pysyi miltei muuttumattomana ja lyhytaikaiset valuuttavelat kasvoivat 30 milj. mk, Suomen Pankin kulta- ja valuuttavaranto pieneni 115 milj. mk ja oli vuoden päättyessä 1 175 milj. mk. Muiden valuutanpitäjien, ts. valuutta-

pankkien, nettovelka ulkomaille väheni 270 milj. mk eli 93 milj. markkaan. Suomen Pankin ja valuuttapankkien yhteenlaskettu valuutta-

varanto kasvoi näin ollen 155 milj. mk eli 1 082 milj. markkaan.

Valuuttatilanne milj. mk

	Varanto 31. 12. 1968			Varanto 31. 12. 1969			Muutos		
	Suomen Pankki	Muut	Yhteensä	Suomen Pankki	Muut	Yhteensä	Suomen Pankki	Muut	Yhteensä
Kulta	190	—	190	189	—	189	— 1	—	— 1
Kultaosuus Kansainvälisessä Valuuttarahastossa	—	—	—	173	—	173	+ 173	—	+ 173
Vaihdettavat valuutat	1 113	— 368	745	893	— 98	795	— 220	+ 270	+ 50
Sidotut valuutat ...	— 13	5	— 8	— 80	5	— 75	— 67	—	— 67
Yhteensä	1 290	— 363	927	1 175	— 93	1 082	— 115	+ 270	+ 155

Kansainvälinen Valuuttarahasto hyväksyi vuosikokouksessaan syyskuussa erityisiä nosto-oikeuksia (SDR) koskevan järjestelmän, joka otettiin käyttöön vuoden 1970 alusta. Kolmen vuoden aikana kansainvälinen maksuvälinevaranto kasvaa järjestelmän puitteissa 9.5 mrd. dollaria. Vuonna 1970 luotavia erityisiä nosto-

oikeuksia jaettaessa tuli Suomen osalle 21 milj. dollaria vastaava määrä.

Subde valtioon

Seuraavasta asetelmasta käy ilmi pankin ja valtion välisten tilisuhteiden kehitys.

Valtion tilit milj. mk

	31. 12. 1968	31. 12. 1969	Muutos
Vastaavat: IBRD-vekseli	6.7	—	— 6.7
Shekkitili	3.0	3.7	+ 0.7
Vientimaksutili 1957	1.1	—	— 1.1
Vientimaksutili 1967	359.9	196.1	— 163.8
Vastattavat	364.0	199.8	— 164.2
Valtion nettosaatava	357.3	199.8	— 157.5

Valtio maksoi vuoden aikana Maailmanpankin jäsenosuuden korottamisesta aiheutuneen jäljellä olleen vekselivelkansa 6.7 milj. mk takaisin. Tämä IBRD-vekseli oli taseessa kirjattu "muihin saataviin". Vuoden 1967 vientimaksulain perusteella koottuja vientimaksuja kertyi vuoden aikana lisää 128.5 milj. mk. Aikaisempi 536.7 milj. markan kertymä mukaan luettuna nousi vientimaksujen kokonaiskertymä 665.2 milj. markkaan. Valtio on käyttänyt vientimaksuja yhteensä 469.1 milj. mk, josta kertomusvuoden aikana 292.3 milj. mk. Vuonna 1969 vientimaksutilin nettovähennys

oli 163.8 milj. mk, ja tilillä oli varoja vuoden päättyessä 196.1 milj. mk. Vientimaksutili sisältyy taseen erään "määräaikaiset kotimaiset sitoumukset".

Asetelman ulkopuolelle jäävät pankin omistamat valtion obligaatit. Asetelmaan ei myöskään sisälly Suomen Pankin valtiolle vuoden 1966 joulukuussa myöntämä 300 milj. markan laina. Sopimuksen mukaisesti valtio lyhensi lainaa helmikuussa ja elokuussa yhteensä 100 milj. mk, ja jäljellä oleva 100 milj. mk maksetaan sopimuksen mukaan kahtena eränä vuoden 1970 helmikuussa ja elokuussa. Tehtyjen ter-